

Kommunedelplan for naturmangfold, Skien kommune

Handlingsdel 2026 – 2029, datert
16.03.26

“Musvåkens miljø” - maleri av Jan Petter Bratsberg

Innhold

Forord	3
Sammendrag.....	4
Innledning	5
Formål med planen.....	6
Utvalgte naturtyper.....	6
Truede naturtyper (kritisk trua, sterkt trua eller sårbare):	8
Grunnlaget for å lage kommunedelplan naturmangfold	13
Medvirkning.....	13
Dagsaktuelle problemstillinger	14
Kraft.....	14
Fortetting i bybåndet.....	14
Byggegrense mot vassdrag.....	14
Naturrestaurering.....	15
Mål og strategier	16
Innsatsområde 1, vern av natur.....	17
Innsatsområde 2 - Restaurering av natur	24
Innsatsområde 3 - Kunnskapsbasert forvaltning.....	32
Innsatsområde 4, formidling av kunnskap	40
Økonomiske og administrative konsekvenser	43
Kildeliste	43

Forord

Handlingsdelen er en sammenfatning av hva kommunen skal gjøre i kommende 4-årsperiode, for å forebygge tap av biologisk mangfold og tap av arters leveområder. Å ta vare på naturmangfoldet er viktig av flere grunner. Ikke bare er naturen selve livsgrunnlaget vårt, men den spiller en viktig rolle i møte med et endret klima og en urolig verden. Natur på sitt beste gir oss ressurser, rekreasjonsmuligheter og gode folkehelseperspektiver.

Norge signerte i 2022 FNs naturavtale og forpliktet seg dermed til flere nasjonale mål og forpliktelser. Norge fulgte opp dette med Naturmeldingen fra 2024, hvor mye av ansvaret ble lagt til kommunen. Denne kommunedelplanen for naturmangfold kan sees på som et svar på hvordan Skien kommune skal bidra til at Norge når målene de har forpliktet seg til i naturavtalen.

Sammendrag

Kommunedelplanens formål er å bevare og restaurere naturmangfoldet i Skien, i tråd med nasjonale og internasjonale forpliktelser i Naturavtalen.

Utfordringene knyttet til tap av naturmangfold er mange. I store trekk så gjelder de samme utfordringene i Skien, som ellers i landet. I grove trekk kan utfordringene oppsummeres slik:

- Økt arealpress fra kraftutbygging, boligfortetting og nye næringsområder
- Tap av truede naturtyper som kalkskog, slåttemark og våtmark.
- Manglende oversikt over tilstanden til kantsoner og vassdrag.

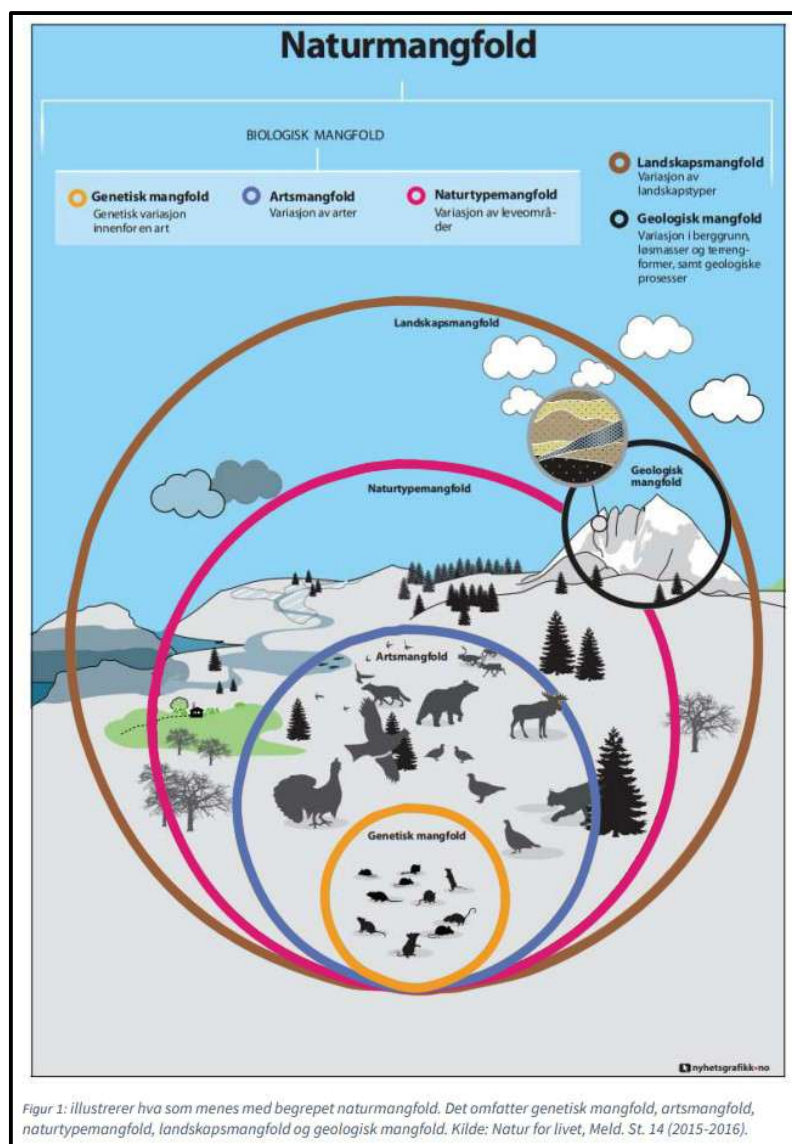
Kommunedelplan for naturmangfold består av to deler, hvor del 1 er et kunnskapsgrunnlag og del 2 er handlingsdelen knyttet til planen. Planens handlingsdel skal rulleres hvert 4. år og inneholder konkrete tiltak innen disse fire innsatsområdene:

1. Vern av natur
2. Restaurering av natur
3. Kunnskapsbasert forvaltning
4. Formidling av kunnskap

Flere av tiltakene vil kreve økte kommunale midler og ekstern finansiering for å kunne gjennomføres som planlagt. Andre tiltak skal finansieres over de budsjettene og midlene de enkelte avdelingene i kommunen har i dag. Dette er i hovedsak tiltak man allerede gjennomfører, men som nå får en tydeligere forankring ved at de implementeres i denne handlingsdelen.

Innledning

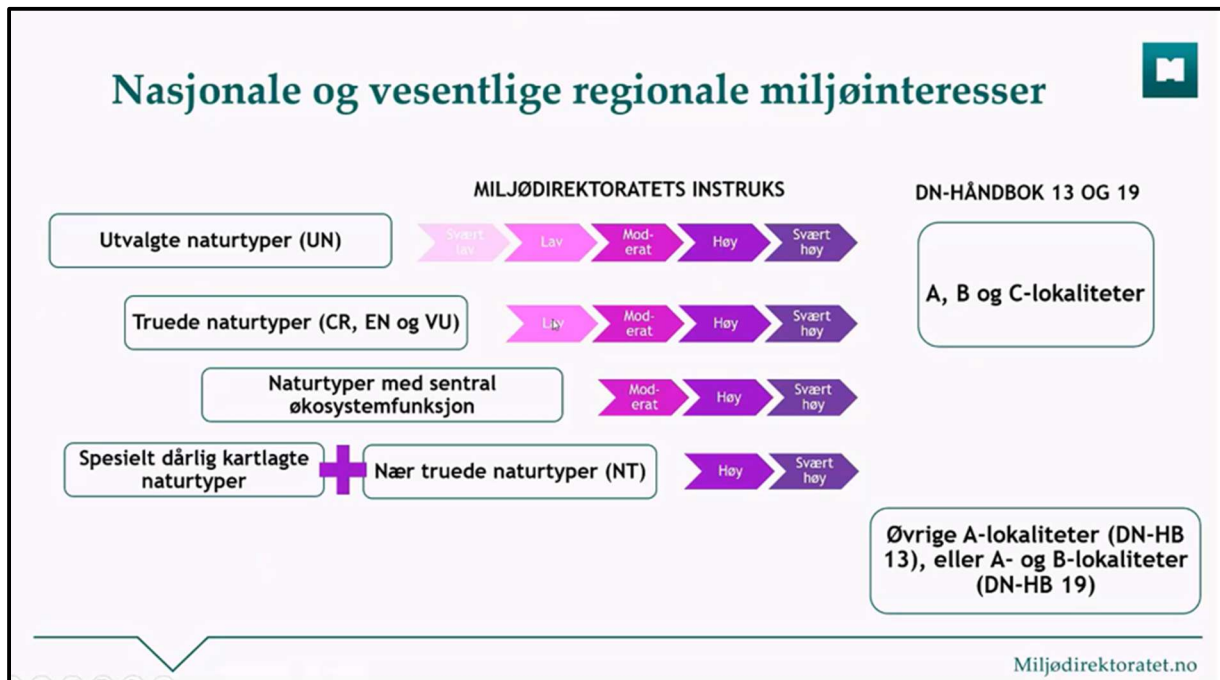
«Vår naturrikdom kan ikke samles mellom to permer» står det skrevet i Grenlandsboka, som er blant de mest omfattende verkene om naturen i kommunen vår. Det gjelder også for kommunedelplan naturmangfold. I overkant av 8000 ulike arter er observert i Skien kommune, mens det på landsbasis er registrert over 46000 arter. Det er grunn til å tro at de reelle antall arter i både Skien og Norge generelt, er langt høyere. Dette skyldes i stor grad variasjonen av natur i Norge. Et fåtall av disse artene får egen omtale i denne planen. Arter med særlig forvaltningsinteresse, for eksempel rødlistede arter omtales hyppigere. Dette er arter vi har et spesielt ansvar for, fordi listen indikerer om en arten står i fare for å forsvinne. Videre prioriterer planen fokus på rødlistede naturtyper. Disse kan på sett og vis ha enda større betydning for forvaltningen, siden denne listen omhandler artenes leveområder (jf. Figur 1).

Figur 1. Definisjon av naturmangfold.

Formål med planen

Planen skal være et virkemiddel slik at Skien kommune kan oppfylle sin del av Norge sine forpliktelser gjennom naturavtalen, ved å ta vare på den mest unike naturen i kommunen. Miljødirektoratet har laget et skjema til hjelp i å sortere hva som er viktigst. Prioriteringen kan sees i figur 2. Formålet med handlingsplanen er å gjøre prioriteringer slik at de viktigste naturtypene blir tatt vare på.

Figur 2. Skjema over nasjonale og vesentlige miljøinteresser.

Utvalgte naturtyper

De aller høyest verdsatte naturtypene, er hjemlet i naturmangfoldsloven med egen [Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven - Lovdata](#). Eksempler på slike naturtyper er kalklindeskog, slåttemark og hul eik. Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone og kalksjø er andre utvalgte naturtyper som finnes i Skien. Nasjonalt sett har disse to sistnevnte naturtypene sine tyngdepunkt henholdsvis i indre Oslofjord og på Hadeland.

Kalklindeskog

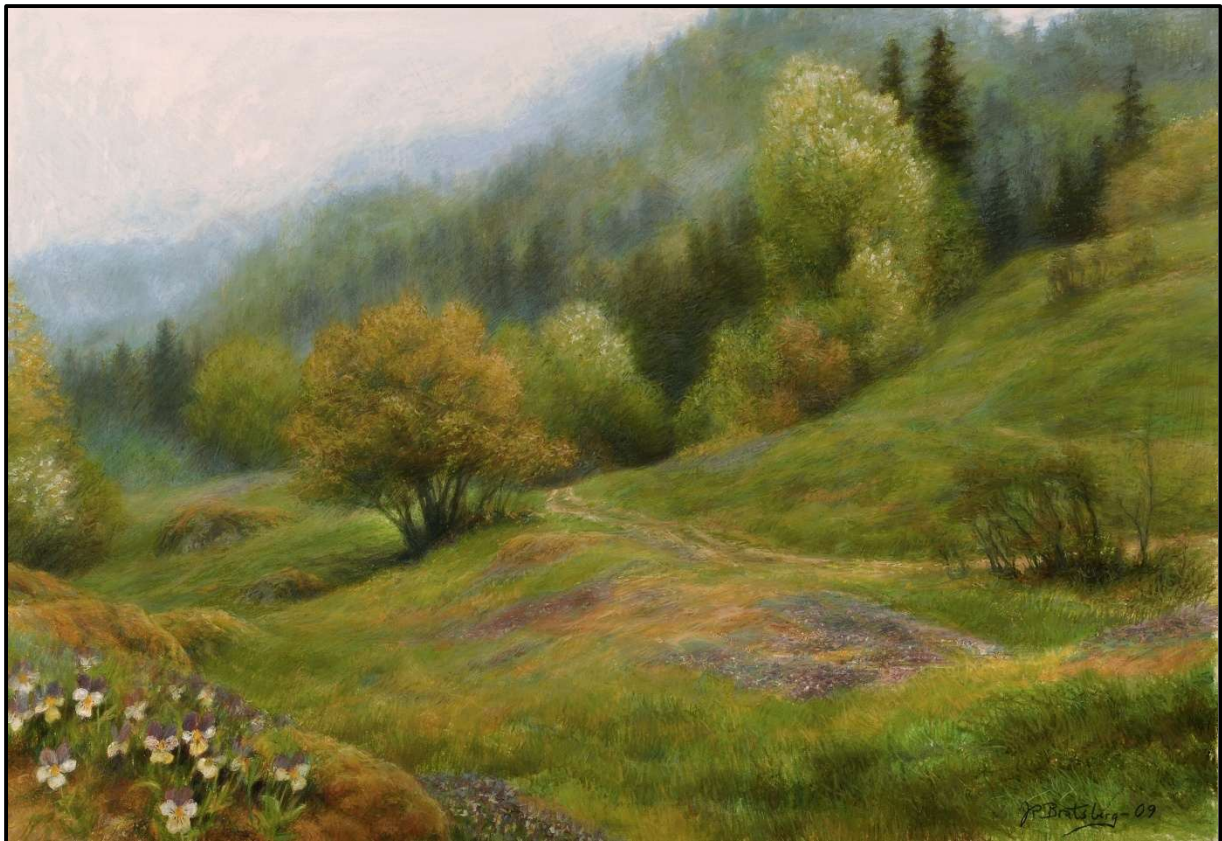
Naturtypen kjennetegnes av bratte, solrike skrenter med "urtids-kjemper" av lindetrær som slynger sine røtter rundt steinblokker og knauser. Det hittil mest kjente særegne naturmangfoldet knyttet til disse stedene er soppfloraen som lever i symbiose med spesielt lind, men også hassel. I gode soppår, begrenset til noen få uker om høsten, "viser soppene seg fram" med sine hatter / fruktlegermer som vokser opp fra det kilometerlange nettverket av soppvev nede i jorda. Katriinaslørsopp (*Cortinarius catharinaea*) er et av mange eksempler, og denne arten har ikke blitt registrert andre steder enn i Grønland. Kalklindeskog er en utvalgt naturtype fordi den har en svært begrenset utbredelse på landsbasis og fordi den finnes i områder rundt der folk bor i lavlandet.

Figur 3. Lind (*Tilia cordata*) på Jønnevall. Foto: S.Hjelset

Slåttemark

Naturtypen kjennetegnes av et vell av karplanter i alle farger og fasonger. Endel av artene er generalister som kan finnes mange steder, mens en annen del av artene finnes bare her, på slåttemark eller slåttemark-liknende areal. Suksess-kriterier for at artene finnes her er at de får muligheten til å frø seg samtidig som de ikke blir utkonkurrert / -skygget av storvokste urter, busker og trær. Dette er en utvalgt naturtype fordi skjøttet slåttemark på landsbasis utgjør mindre enn 1 % av hva det gjorde for 60 år siden (artsdatabanken.no/rln/2018/76/slaattemark?mode=headless)

Figur 4. Maleri av kulturlandskap. «Maidag» malt av Jan Petter Bratsberg.

Hule eiker (eksempel fra Myren)

Hule eiker (*Quercus robur*) er en utvalgt naturtype fordi de har spesielt stor tetthet av sjeldne insekter, sopp og lav både i råtnende ved og bark. Det kan ta over 200 år for en eik å bli hul, og

rekrutteringen av slike hule eiker som fungerer som insekts-hoteller for rødlistede arter har over tid vært avtakende på grunn av at grove eik har blitt hogd.

Figur 5. Hul eik på Myren. foto: S. Hjelset

Truede naturtyper (kritisk trua, sterkt trua eller sårbare):

Etter de utvalgte naturtypene, kommer de truede naturtypene. Naturtypene deles inn i kategoriene kritisk trua, sterkt trua og sårbare.

Rik åpen sørlig jordvannsmyr (eksempel fra Bolvik)

Rik åpen sørlig jordvannsmyr er kritisk truet fordi denne myrtypen har en utbredelse begrenset til lavlandet østafjells, noe som tilsier relativt stort arealpress og mer enn 50 % redusert areal siste 50 årene. Den inngår i nasjonal oppfølgingsplan for trua natur. Artsmessig er rik åpen sørlig jordvannsmyr preget av de lite prangende gress- og starrartene, sammen med moser. Blant de iøynefallende artene er orkidéen smalmarihand (*Dactylorhiza sphagnicola*). Dette er vanlig på andre myrtyper også.

Figur 6. Myr innenfor nedslagsfeltet til verna vassdrag Herrevassdraget. (foto: Jon Gunnar Brynjulfsrud)

Rik svartorsumpskog (eksempel fra Bjørbekktjenn / Kilevatnet):

Rik svartorsumpskog er en sårbar naturtype fordi rundt 50 % av arealene har blitt grøftet og tilplantet med gran, de siste 50 årene. Naturtypen har, i likhet med myrene, en viktig funksjon i å lagre karbon.

Figur 7. Sumpskog av svartor (*Alnus glutinosa*) innenfor verna vassdrag Herrevassdraget. (foto: S. Hjelset)

Kalkgranskog

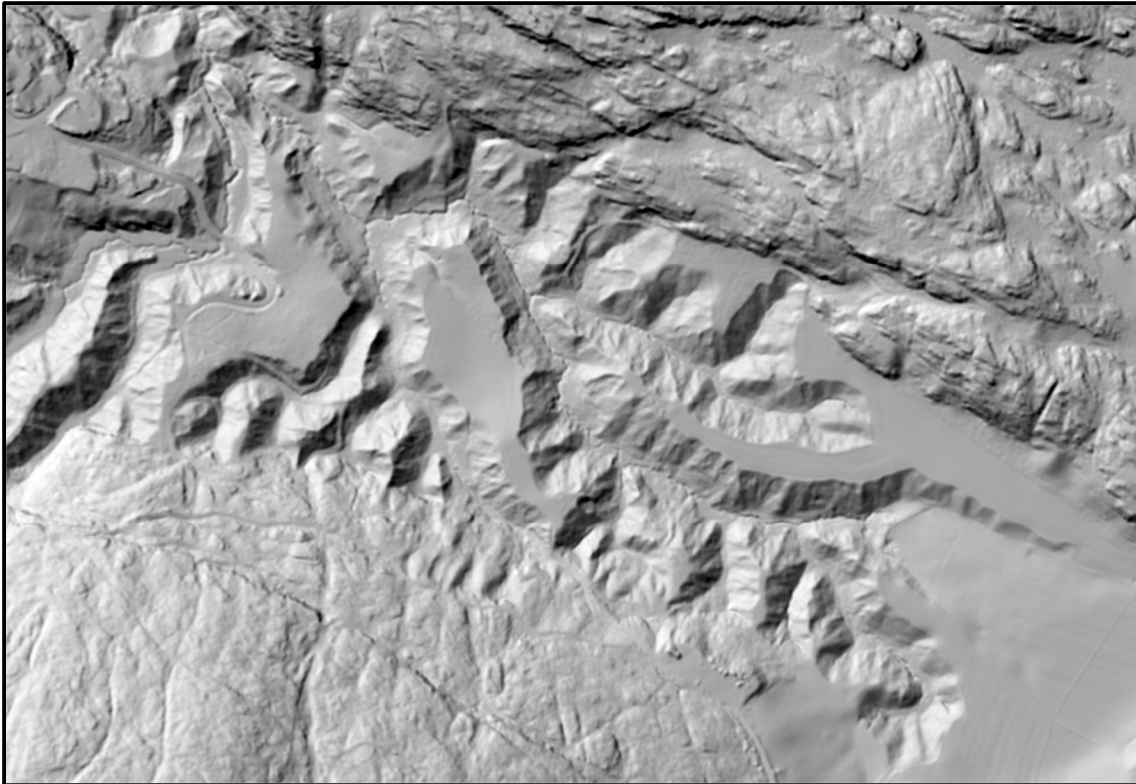
Nærheten til åpent fjell i dagen er en viktig faktor for å finne det rikeste artsmangfoldet i kalkgranskog. Dette er en sårbar naturtype fordi mer enn halvparten av arealene har endret struktur til homogene plantasjeskoger som følge av bestandsskogbruket. Naturtypen inngår i nasjonal oppfølgingsplan for trua natur. En rekke sjeldne karplanter og ikke minst sopparter er knyttet til skogstrukturen og jordsmonnet som finnes i intakte kalkgranskoger.

Figur 8. Rødstrupe (*Erithacus robecula*) og blåveis (*Hepatica nobilis*) i kalkgranskog. Maleri av Jan Petter Bratsberg.

Leirravine (eksempel fra Hentia)

Leirravine er en sårbar naturtype (landform) fordi mer enn halvparten av arealene har forsvunnet i løpet av siste 50 årene. Mye på grunn av tidligere bakkeplaneringer i jordbruket, men også på grunn av arealpress generelt, siden dette er arealer i lavlandet nær der folk bor. Landformen ravine er nært knyttet til andre verdifulle naturtyper samt at det er korridorer og leveområder for en rekke artsgrupper.

Figur 9. Skyggerelieff som viser ravinlandskapet mellom Brekka og Åfoss. (foto: Geonorge)

Naturtyper med sentral økosystemfunksjon:

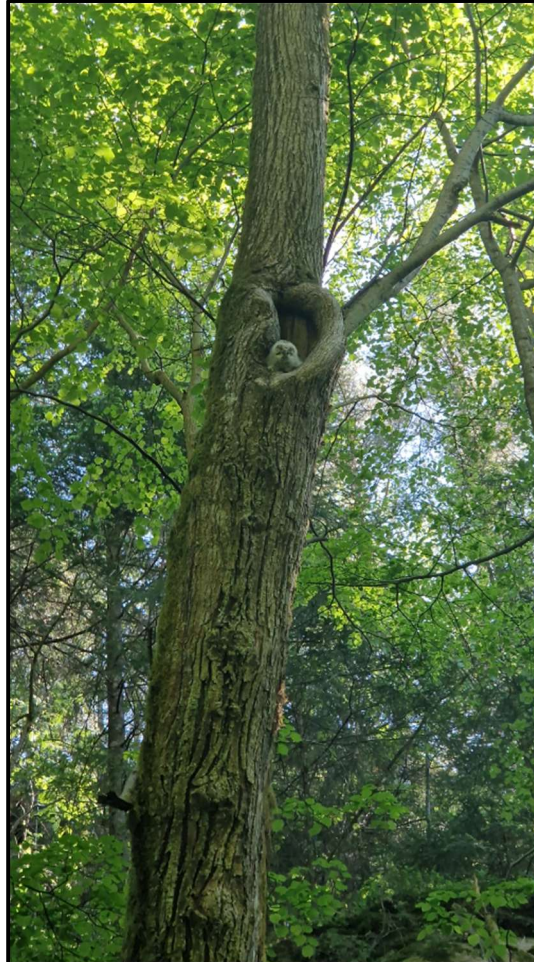
Gammel skog er ikke i seg selv en rødlistet naturtype. Den gamle skogen har likevel en sentral økosystemfunksjon siden den representerer kontinuitet, som er en suksessfaktor for naturmangfold. 85 % av de rødlista skogsartene lever i gammel skog. Vedboende sopp (kjuker) og lavarter tilknyttet død er blant de sjeldne artene knyttet til slik skog.

Figur 10. Gammelskog med storfugl (Tatrao urogallus) maleri av Jan Petter Bratsberg.

Edellauskog (eksempel Masteflet)

Frisk rik edellauskog er en nær trua naturtype, basert på forventet arealreduksjon med over 20 % de kommende 50 årene. Det er flere grunner til at den forventede reduksjonen er såpass høy. Hogst, arealendringer og ikke minst ask- og almesjuka, er slike eksempler.

Figur 11. Hult lindetre med kattugle (Strix aluco) på Masteflet (foto S. Hjelset)

Grunnlaget for å lage kommunedelplan naturmangfold

Miljødirektoratet gir tilskudd til kommuner som ønsker å lage kommunedelplan naturmangfold. Skien er en av 44 kommuner som har fått tilskudd, med frist om å ha en vedtatt plan innen våren 2026. Planen skal bestå av en kunnskapsdel (del 1) og en handlingsdel med konkrete forslag til tiltak. Handlingsdelen skal rulleres minst hvert 4. år, og den skal beskrive konkrete tiltak innenfor 4 satsingsområder; vern, restaurering, kunnskapsbasert forvaltning og kunnskapsformidling.

Medvirkning

Det har vært gjennomført en bred medvirkning gjennom planprosessen. Dette er vist i tabell 1.

Tabell 1. Oversikt over medvirkning i planperioden.

Åpent møte vedr. varsel om planoppstart	25.09.24
Presentasjon i Ungdomsrådet	30.09.24
Åpent møte i regi av lokalutvalgene Kilebygda og Melum, Kilebygda og Melum skogeierlag samt Solum og Gjerpen skogeierlag	22.01.25
Møte med Kommunalteknikk	12.02.25 og 17.08.25
Møte med Vilt- og fiskeforvalter	27.02.25
Møte med Grenland landbrukskontor	07.03.25 og 10.09.25
Møte med Forum for natur og friluftsliv	14.03.25
Møte med Prosjekt og anlegg	17.03.25
Møte med Byggesaksenheten	24.04.25
Møte med styringsgruppe	01.11.24, 25.02.25, 25.03.25, 13.08.25 og 23.09.25
Presentasjon åpent møte Naturvernforbundet og Besteforeldrenes klimaaksjon	11.09.25

Dagsaktuelle problemstillinger

Skien kommune er en kommune i vekst og utvikling. Kommunens samfunnsdel har målsetninger om hvordan kommunen skal være inkluderende og attraktiv for innbyggere og næringsliv, i tillegg til målsetninger knyttet til de grønne verdiene. Dette kan i både teori og praksis komme i konflikt. Økt etterspørsel etter fornybar kraft, boliger som møter fremtidens behov og utvikling av infrastruktur er viktig for Skienssamfunnet. Dette skal hjelpe oss å møte samfunnets fremtidige behov. Samtidig kan det også komme med en kostnad, hvor det legger press på arealer, natur og viktige økologiske funksjoner. For å sikre en bærekraftig framtid må kommunen balansere hensynet til natur, klima og samfunnsutvikling gjennom helhetlige vurderinger. Vern, skjøtsel og restaurering av natur må sees i sammenheng med kommunens øvrige mål og lovpålagte oppgaver. I tillegg til kommunedelplan for naturmangfold, og kommuneplanens arealdel, vil statlige føringer og nasjonale forventninger kunne hjelpe til med et rammeverk som kan hjelpe kommunen med å avveie hensynet til naturmangfold mot behovet for samfunnsutvikling. Nedenfor er det beskrevet de områdene som administrasjon særlig ser at må vektas mot ivaretagelse av naturmangfold.

Kraft

Behovet for elektrisitet til industri, transport og husholdninger har økt betydelig og forventes å eskalere i årene framover. Tall fra Norconsult [Ny energiproduksjon og energieffektivisering i Grenland](#) viser en selvforsyningsgrad på 55 %, det vil si at nesten halvparten av strømmen ble importert, i 2023. Årsforbruket i kommunen forventes nesten å firedobles fra 2023 til 2030, litt på grunn av den generelle elektrifiseringen av samfunnet, men hovedsakelig basert på etableringen av Google datasenter på Gromstul i 2026. Skiens bystyre gjorde i 2023 vedtak på at de ønsket å møte dette "gapet" mellom forbruk og produksjon med en økt satsing på fornybar kraft i kommunen, blant annet ved å stille egne arealer til rådighet for aktører i kraftmarkedet. Det betyr at presset på arealene i hele kommunen øker. Mens vannkraft fram til nå har vært nesten enerådende, gjelder de pågående sakene i 2025 solkraft. Siden verken flater på bygg eller de såkalte "grå" eller allerede nedbygde arealene per i dag ikke monner i særlig grad, er det i skog og utmark at arealkrevende solkraftanlegg lanseres. Derfor er det viktig å finne de riktige arealene hvor solcelleanlegg kan være reversible tiltak, etter at 30 års konsesjonsperiode er over.

Fortetting i bybåndet

Skien kommune har vedtak på at minst 80 % av ny boligutbygging skal skje innenfor det sentrale bybåndet mellom Skien og Porsgrunn, i tråd med statlig politikk på areal- og transportplanlegging. Dette bybåndet sammenfaller med søndre del av det geologiske Oslo-feltet, med kambrosilurbergarter som gir grobunn for sjelden natur i landssammenheng. Halvparten av arealene med de mest kalkrike bergartene har (jf. del 1) blitt enten bebygde eller har blitt omdisponert til landbruksareal. Skog utgjør rundt 30 % av arealene, men dette er hovedsakelig lett tilgjengelig skog som blir intensivt drevet og som er kartlagt med redusert økologisk tilstand. Dette regnestykket tilsier at man skal ha ekstra fokus på å fortette innenfor allerede utbygde arealer, i stedet for å ta i bruk ny natur.

Byggegrense mot vassdrag

Helt fra den første plan- og bygningsloven trådte i kraft i 1985 har det ligget inne som en forutsetning at vassdragene og kantsonene langs vassdrag skulle bevares. Det finnes en rekke virkemidler, både juridiske og økonomiske, for at det skal kunne følges opp i saker etter plan- og bygningsloven, vassdragslovgivningen, lovverk innenfor landbruket med mer.

Kommuneplanen fastsetter følgende: *“Langs sjø, vann og vassdrag skal naturverdier, landskap, kulturminner og friluftsjnteresser ivaretas. Langs alle vann og vassdrag med årssikker vannføring skal det opprettholdes, og om mulig utvikles et naturlig vegetasjonsbelte. Vegetasjonsbeltet skal ivareta viktige økologiske funksjoner, motvirke erosjon samt bidra til flomsikring og friluftsliv. Eksisterende bekker skal bevares så nært opptil sin naturlige form som mulig. Bekkelukking tillates ikke.”*

Vassdrag hvor det renner vann hver sommer utgjør et betydelig nettverk fra småbekker via myrer og fuktdrag fram til det på et sted møter havet, se [NVE Atlas](#). Vassdragene utgjør de mest åpenbare økologiske korridorene, såvel for land- som vannlevende organismer. En liten del av vannveiene i Skien når havet ved Larvik, en betydelig større del møter fjorden ved Herre, mens hovedvassdraget gjennom Skien og Porsgrunn er klart størst. Felles for vannforekomstene generelt er at kommunen mangler oversikten på hvor godt intensjonen om å ivareta viktige økologiske funksjoner er ivaretatt. Hvor kan det være potensiale for å utvikle et naturlig vegetasjonsbelte?

Det er i hoved- / Skiensvassdraget, det vil si Skienselva med sidebekker, at vassdragsmiljøet er under størst press. Kommuneplanens fastsatte byggegrenser mot vassdrag kan endres ved konkrete avveininger i reguleringsplaner og enkeltsaker vedr. utbygging. Hvor ligger tålegrensen for utbygging i og langs hovedvassdraget for å opprettholde laksestammen? Laksen er et viktig varemerke for Telemarkskanalen, og pr. juli 2025 har det gått opp 200-300 laks gjennom fisketrappa i bysentrum. Skienselva er regulert, mens de mindre sidevassdragene følger naturens prosesser med flommer og små ras, som skaper varierte habitater. En slik sidebekk er Lensmannsbekken, som er aktuell for rasforbygging, for å bedre sikkerheten til eksisterende boligbebyggelse. En påminnelse om at i områder med løsmasse-raviner krever naturens prosesser ekstra plass, og at avstand til ravinedalene er viktig. Skien kommune ønsker å etablere sammenhengende turveg langs elva til Porsgrunn. Også slike åpenbare gode folkehelse- og byutviklingstiltak kan være en utfordring å kombinere med hensynet til økologien langs vassdraget. Det ligger et potensiale for å finne ut mer om hva som skal til for å ta vare på de ulike delene av vassdragsnaturen på en god måte for framtiden. Noen tips, for ulike typer tiltak, finnes her [Kantvegetasjon - Skjøtselsveilederen \(utgitt 2025\): Skjøtselsråd](#).

Naturrestaurering

Naturrestaurering handler om å tilbakeføre tidligere omdisponerte områder til natur. Restaurering av myr er en slik form for naturrestaurering, og det er mest det som har vært tema i Skien fram til nå. I 2024 ble en treplantasje på kommunens eiendom på Lakåsen hogd og dreneringsgrøftene tetta igjen for å gjenskape Storemyr. Tilsvarende prosjekt pågår i 2025, i større skala, på Sommersetermyr i verneområde ved Luksefjell. Og gjennom Natursats kartlegges nå potensialet for nye restaurerings-prosjekter på myr. “Arealnøytralitet” virker i dag like uopnåelig som “null-visjoner” som finnes på ulike samfunnsområder. Men det vil definitivt være et bra prinsipp å strekke seg mot. Det aller meste av framtidig utbygging i kommunen er planlagt i skog og utmark, og derfor vil utbyggingen i natur fortsette. Naturrestaurering vil alltid være en mer kostbar, ofte også dårligere løsning enn å ta vare på naturen man allerede har. Men i erkjennelsen av at videre nedbygging vil skje vil det være gunstig å etablere en “bank” for gode naturrestaurerings-prosjekter. Dersom et utbyggingsprosjekt pålegges som kompenserende tiltak å bidra til å bedre naturkvalitetene et annet sted er man litt nærmere “arealnøytralitet”.

Mål og strategier

Kommunedelplan for naturmangfold skal sammenstille tiltak for å følge opp samfunnsplanens fastsatte mål både om bevaring av natur, restaurering av natur og om kunnskapsbygging.

Listen over tiltak er lang, og det vil ta lang tid å gjennomføre den. Noen av tiltakene vil kreve mye ressurser, både i forma av arbeidskraft og økonomi. Derfor er det gjort en prioritering, basert på hvor kritisk det er å få gjennomført tiltakene for å oppfylle kommunens mål.

Tiltak i kategori 1: Svært viktige tiltak som bør iverksettes umiddelbart.
Tiltak i kategori 2: Viktige tiltak, men som kan vente hvis gjennomføringen går på bekostning av høyere prioritering. Tiltak i kategori 3: Bør normalt vente til tiltak med høyere prioritet er gjennomført.

Innsatsområde 1, vern av natur

Varianter av vern er ett av flere virkemidler som kan brukes for å ta vare på viktige naturområder, og sikre habitater for dyre- og plantearter. De strengeste formene for vern er hjemlet i naturmangfoldsloven, hvor de ulike variantene har forskjellig strenghetsgrad knyttet til inngrep. Juridisk bindende vern er i dag hjemlet i naturmangfoldloven fra 2009, og det er Statsforvalteren og Miljødirektoratet som er myndighet knyttet til disse verneformene. Naturmangfoldsloven definerer følgende verneformer, rangert etter graden av inngrepsforbud, hvor naturreservat har de strengeste bestemmelsene.

- Naturreservat § 37
- Biotopvern § 38
- Maritimt verneområde § 39
- Nasjonalpark § 35
- Landskapsvernområde § 36

Totalt finnes det 29 verneområder i Skien. Dette fordeler seg på verneformene som er vist i tabellen nedenfor. Merk at Skien kommune har flere naturminner. Områdene som er vernet som naturminner har fremdeles vernet sitt, men det opprettes ikke nye naturminner etter at naturmangfoldsloven tredde i kraft. Vernet er mildt, og omhandler i hovedsak små arealer som gamle trær eller geologiske forekomster.

Tabell 2. Oversikt over verneformer i Skien kommune

Verneform	Antall	Areal daa
Naturminne	7	30,3
Naturreservat	19	135208,1
Biotopvern etter viltloven	1	5,1
Dyrefredningsområde	1	39,1

Naturreservat er den verneformen som er mest fremtredende i Skien kommune. Totalt finnes det 19 naturreservater i kommunen, som til sammen utgjør et areal på 135208,1 daa. Det er også det strengeste vernet som kan hjemles i lov. Ser man alle verneområdene under ett, utgjør verneområdene et totalareal på 135288,6 daa. Dette tilsvarer omtrent 17% av Skien kommunes totale areal, som er på gjennomsnittet av hva som er vanlig ellers i landet. Den forrige globale naturavtalen hadde et mål 17 % vern. Dette målet ble aldri nådd på verdensbasis, men ble nådd lokalt og nasjonalt i Norge. Samtlige verneområder, med verneform, navn og areal er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 3. Oversikt over samtlige verneområder i Skien kommune.

Navn	Verneform	Areal (daa)
Borgestad	naturminne	0,9
Burmannsfjellet	naturreservat	1045,6
Bødalen	naturminne	14,7
Børsesjø	naturreservat	1164,7
Dyrendal	naturminne	0,3
Eikelifjellet	naturreservat	1565,9
Flakvarpholmen	biotopvern etter viltloven	5,1

Grøssås	naturreservat	1801,7
Gunnborgdalen	naturreservat	97,1
Heggemyr	naturreservat	49,1
Hoppestadelva	naturminne	13,2
Høgvollane	naturreservat	758,5
Kapitelberget	naturminne	0,6
Lagmannskjær	naturreservat	17,4
Linddalsliane	naturreservat	1043,0
Melfald	naturminne	0,3
Mjøvann	naturreservat	338,5
Orrhanemyr	naturreservat	71,8
Orsjømyra	naturreservat	1095,5
Persholknatten	naturreservat	1534,2
Røsaker	naturreservat	266,8
Skrim og Sauheradjella	naturreservat	123177,8
Store Snipen	naturreservat	197,4
Svartefjell	naturreservat	59,8
Trolldalsfjellet	naturreservat	452,6
Urdknuten	naturreservat	470,7
Veholt i Solum	naturminne	0,3
Vollsfjorden indre	dyrefredningsområde	39,1
Totalt areal		135282,6

FNs nyeste naturavtale fra 2022 har en målsetning om at 30% av et representativt utvalg av natur skal vernes innen 2030. Om Skien kommune skal nå målet må det vernes ytterligere 13 % av kommunens areal de neste seks årene. Flere arealer i kommunen er foreslått til frivillig vern gjennom Statsforvalterens ordning. Dette er dokumentert og kan sees i kartløsningen NARIN, i tillegg til Statsforvalterens nylige utgitte rapport «Supplerende vern - kartlegging Vestfold og Telemark 2024», samt arealer i denne handlingsplanen. Oversikten er vist i tabell 4.

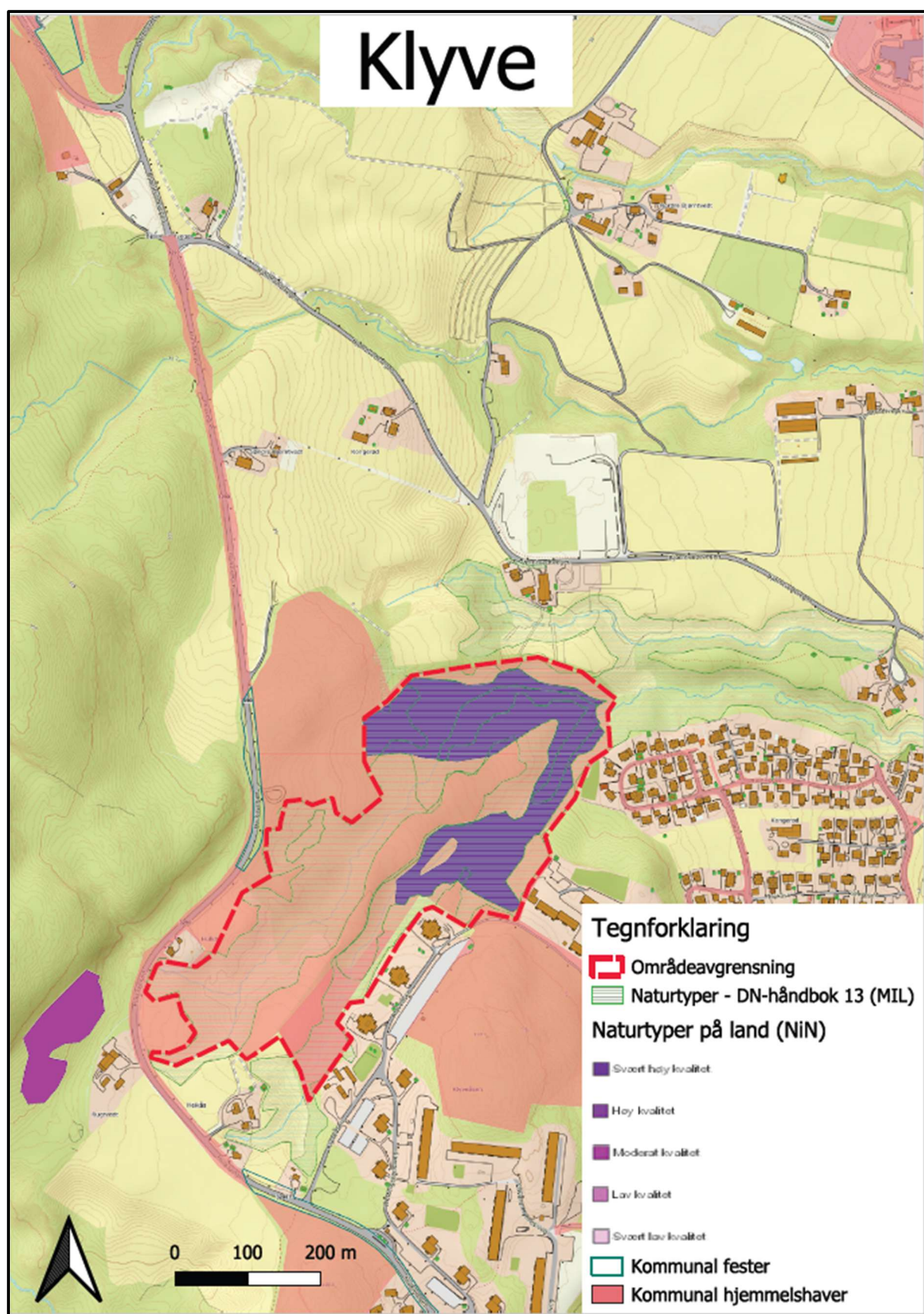
Tabell 4. Oversikt over arealer foreslått gjennom ordningen "Frivillig vern".

Foreslåtte verneområder	Areal
Supplerende vern - kartlegging Vestfold og Telemark 2024	7153 daa
Foreslått areal i denne planen	400 daa
Arealer spilt i kartløsningen NARIN	2100 daa
Totalt	9653 daa

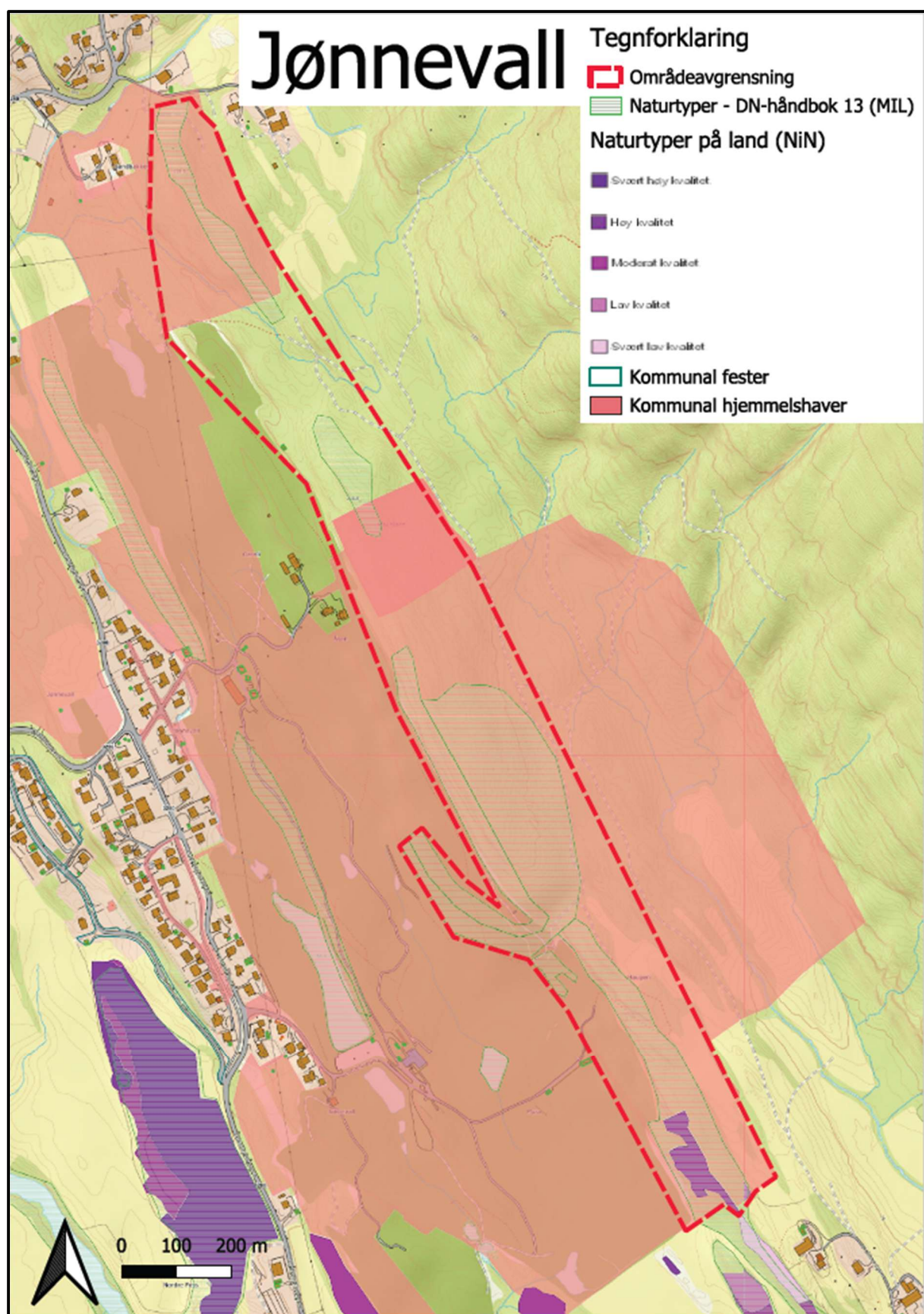
Om alle disse arealene hadde oppfylt kriteriene, og arealene blitt vernet med avtale mellom Staten og grunneier, ville det totalt utgjort et areal på 9653 daa. Det ville bidratt til å få opp den totale verneprosenten i kommunen, skjønt det ikke ville utgjort en stor økning. Totalt ville det blitt en økning på 1,5 %, som ville tatt verneprosenten fra 17 % til 18 %. Bidraget ville allikevel vært positivt, siden det er snakk om frivillig vern hvor insentivet kommer fra grunneier selv.

Det er trolig ikke realistisk å gjennomføre at Skien skal verne ytterligere 13% av sitt areal med egen forskrift hjemlet i naturmangfoldsloven på så kort tid, all den tid kommunen ikke er vernemyndighet. Kommunen burde allikevel være en pådriver for å nå målet som Norge har forpliktet seg til. Derfor foreslår denne handlingsplanen konkrete arealer hvor det kan være aktuelt å starte en verneprosess. Vern kan i utgangspunktet være konfliktfylt, fordi det vil medføre begrensninger på eiendommen for å hensynta naturen. For å gjøre vern mindre konfliktfylt, har kommunen derfor jobbet ut ifra at kommunen selv burde gå foran som et godt eksempel, å se på mulighetene for frivillig vern der kommunen selv er grunneier.

I samarbeid med grunneierrepresentant og skogbrukssjef har vi funnet frem til arealer som vi mener kan ha de naturkvalitetene som kreves. Dette dreier som om arealer på kalkgrunn, som er en viktig naturtype. Arealer befinner seg på Jønnevald, nord-øst i kommunen. Det andre arealet er et skogholt med gammelskog i en ravinedal på Klyve. Dette er et areal med verdier knyttet til seg både i form av upåvirket skog i lavlandet i en ravinedal

Figur 12. Kart over kommunens skogareal på Klyve.

Figur 13. Kart over kommunens skogareal på Jønnevald.

Begge de arealene som er foreslått til å starte en prosess knyttet til frivillig vern er eksempler på naturtyper som er underrepresentert i det frivillige skogvernet. Arealet på Jønnevald består av edelløvsog på kalkgrunn, med innslag av kalklindeskog, som er en utvalgt naturtype. Dette er skogsarealet med svært store naturkvaliteter knyttet til seg, og er også en av de utvalgte naturtypene med egen forskrift. Viktigheten av å ta vare på naturen på kalkgrunn er godt beskrevet i kunnskapsgrunnlaget. Der er det også vist til et grovt arealregnskap over kalkområdene i kommunen, som viser at disse arealene er under sterkt press. Det meste er enten bygd ned, eller brukt til et landbruksformål, og de som er igjen av skog og natur er gjerne hardt drevet fordi det er lett tilgjengelig. Arealet på Klyve er et skogholt med høybonitets gammelskog i lavlandet, som er en naturtype som er underrepresentert i det frivillige skogvernet.

Videre vil det være vesentlig å se hvordan kommunen kan verne og sikre natur, gjennom skjøtsel, bruk og andre virkemidler som ikke krever hjemmel i naturmangfoldsloven. Eksempler på dette kan være å unngå hogst i hekketiden til fugl, eller stimulere til å revurdere stinett i sårbare områder. Tiltakene kan grovt oppsummeres med prioriteringen nedenfor, og komplett tiltaksliste er gitt i tabell 5.

Kategori 1 – Svært viktige tiltak

- Utrede muligheten for vern etter naturmangfoldsloven på kommunalt areal; Klyveskogen og Jønnevaldskogen.
- Unngå hogst og ungsogpleie i hekketiden der hvor kommunen er grunneier

Kategori 2 – Viktige tiltak

- Støtte frivilligheten gjennom deltagelse i arbeids- og styringsgrupper i ulike prosjekter
- Oppdatering av retningslinjer for verna vassdrag.

Kategori 3 – Tiltak som kan vente

- Revurdere stinett i sårbare områder.
- Videreføring av ferdsselsåprosjektet.

Tabell 5. Tabellarisk oversikt over alle tiltak foreslått innenfor innsatsområde 1, vern av natur. Tiltakene er beskrevet, har en ansvarlig utfører og en kostnad knyttet til seg.

Beskrivelse	Ansvarlig	Periode	Kostnad (mill)	Prioritering	Kommentar
Unngå hogst og unngå skogpleie i hekketiden i skog på kommunens eiendommer, som for bilde for privat skogbruk.	Landbruk	Løpende	Egne budsjetter	1	Eventuelle avvik må være basert på konkret vurdering av konsekvensene. Norsk skogstandard PEFC kravpunkt 26 definerer hensyn som skal tas i perioden mai-juli i potensielt gode hekkelokaliteter, slik som kantsoner, lauvdominert skog og sumpskog. Den sikreste måten å sikre disse hensyn på er å unngå hele tidsperioden.
Gjennomføre midlertidig biotopvern i hekkesesong	Landbruk og miljøvern rådgiver	Fortløpende	Egne budsjetter	1	Kommunens innbyggerdialog / kartløsning kan brukes for å melde inn forslag til områder. Kommunen har verneområder for å verne om biotoper, for eksempel hekkeholmene i Voldsfjorden og våtmarkene ved Børsesjø. Hensikten med tiltaket er at kommunen skal ha en aktiv rolle i å følge opp der det trengs temporære tiltak, som for eksempel når makrellterne (EN) hekker på en grusplass på Bakken, slik den gjorde i 2023.
Kommunen skal legge til rette for å verne arealer hvor kommunen selv er grunneier, Klyveskogen	Eiendom, plan, landbruk, miljøvern rådgiver	2026-2029	0,3	1	Lokaliteter med høy bonitet i lavlandet er underrepresentert i det nasjonale skogvernet. Minimumsstørrelsen for at et område skal bli vurdert er på 100 dekar. Eiendommene 221 / 160, 223/16 og 223/35 m. fl. utgjør tilsammen et område på over 100 dekar med skog på høy bonitet i ravinelandskap, hvorav 50 dekar i 2019 ble kartlagt som naturtype med svært høy kvalitet.
Kommunen skal legge til rette for å verne arealer hvor kommunen selv er grunneier ved Jønnevaldskogen	Eiendom, plan, landbruk, miljøvern rådgiver	2026-2029	0,3	1	Lokaliteter på kalkrik grunn er underrepresentert i det nasjonale skogvernet. Eiendommen 54/5 utgjør et område på over 100 dekar med kalkskog. Denne vil bli kartlagt etter NIN-metodikk i 2025.
Pådriver til prosjekt for å sikre hekkebiotoper for åkerrikse (CR).	Landbruk sammen med BirdLife	2029	Egne budsjetter	3	Tiltaket baseres på initiativ fra BirdLife, som har ansvaret for tilsvarende prosjekt for vipe.. Kommunens rolle vil være som medlem i arbeids- eller styringsgruppe.
Gjennomgang og eventuell oppdatering av retningslinjer for verna vassdrag	Plan	Må vente på statlige føringer	Egne budsjetter	3	Det er to verna vassdrag som delvis går gjennom kommunen, Herrevassdraget og Siljanvassdraget. Disse vassdragene er varig vernet mot kraftutbygging, men hvis ny NOU vedtas kan det bli endring i lovverk.
Videreføre arbeidet med ferdselsåreprosjektet, og revurdere stinett i de områder med sårbare arealer	Grenland friluftsråd	Fortløpende	Egne budsjetter	1	
Sum ikke finansierte pri 1-tiltak			0.6		

Innsatsområde 2 - Restaurering av natur

Restaurering av natur er nøkkelen for å bevege seg i retning av en arealnøytral kommune. Tradisjonelt sett har typiske naturrestorerings-prosjekter gått på opprydding i sterkt forurensede fjorder (som Frierfjorden i Grenland er et eksempel på) eller i tidligere forsvarsanlegg, gruver etc. Miljødirektoratets nettside [Naturrestaurering - miljodirektoratet.no](https://miljodirektoratet.no) viser eksempler på istandsetting / forbedring av alle typer økosystemer. Tiltakene i denne handlingsplanen dreier seg om å forbedre tilstand i våtmarker, vassdrag, skog, kulturlandskap og åpne sandområder. Prinsipper om tilbakeføring til natur, f.eks. ved endringer i infrastruktur, nedlagte veier, kraftlinjer og liknende vil være et aktuelt tema i det videre framtidige arbeidet med naturmangfold og arealnøytralitet i kommunen .

[Meld. St. 35 \(2023–2024\) - regjeringen.no](#) (nasjonal handlingsplan for naturmangfold) definerer mål om 30 % restaurert natur innen 2030. Per idag har man ikke god nok oversikt til å kunne forholde seg konkret til prosenttallet. Følgende tiltak vurderes å ha størst gevinst for naturmangfoldet:

Kategori 1 - svært viktige tiltak

- Restaurere våtmark
- Bekjempe fremmedarter
- Høyne kvaliteten på kartlagte naturtyper i kulturlandskap og skog med redusert økologisk tilstand
- Fjerne vandringshindere for anadrom og katadrom fisk
- Motivere til økt bruk av landbrukets virkemidler for å ta vare på kantsoner
- Utsette slåttene på utvalgte områder blant kommunens parkareal

Kategori 2 – viktige tiltak

- Uttak av gran i kommunal skog, av hensyn til kalklindeskog og edellauvskog
- Legge til rette for insekter og andre sandlevende arter på kommunens del av Skyggestein masseuttak

Nærmere om noen kategori 1- tiltak:

Restaurere våtmark

Restaurering av myr / sumpområder er blant tiltakene med høyeste prioritet. Dette er tiltak med positiv effekt på karbon- og vannbalanse i tillegg til de biologiske kvalitetene. Myr er rik på karbon og arter. Bildet under viser situasjonen for et allerede gjennomført tiltak, før og etter restaurering av Storemyr på kommunens eiendom på Lakåsen.

Figur 14. Restaurering av Storemyr (foto G. H. Sollid)

Neste bilde viser et område med potensiale for restaurering av svartorsumpskog (innenfor foreslått naturvernområde Tiurkollen).

Figur 15. granoppslag i drenert svartorsump ved Tiurkollen (foto S. Hjelset)

Dette er viktig siden en tredjedel av norske myrer under skoggrensa har forsvunnet de siste 100 årene. Rødlista over naturtyper som står i fare for å bli borte inneholder hele 18 ulike våtmarksformer, hvorav flere av de finnes i Skien. Nasjonalt og internasjonalt er restaurering av natur, for å gjenskape økosystemer som har blitt forringet eller ødelagt, et satsingsområde. Se <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/arter-naturtyper/naturrestaurering/>

Bekjempelse av fremmedarter

Det foreslås en betydelig økt innsats på å bekjempe fremmedarter. Innsatsen bør starte med å skaffe oversikt over hvor det er størst potensiale for tiltak som fremmer lokaliteter med nasjonale og vesentlige regionale naturinteresser. For eksempel på steder som vist under. Eksempelet viser

registreringer av den invaderende arten blankmispel, kategori svært høy risiko, i umiddelbar nærhet til en lokalitet med utvalgt naturtype slåttemark.

Figur 16. Venstre: registreringer av blankmispel nær lokalitet med utvalgt naturtype slåttemark. Høyre: Blankmispel (*Cotoneaster spp.*) (foto: K. Thowsen)

De begrensede midlene Skien kommune har til rådighet i dag strekker ikke på langt nær til, for å sette inn en tidlig innsats for å bekjempe innførte plantearter iht. Statsforvalterens prioriteringsliste, jf. tabellen under.

Plantearter	Fremmede treslag	Fremmede arter i vann	Plante - skadegjørere	Pattedyr
<ul style="list-style-type: none"> • Tromsøpalme/ Kjempebjørnekjeks • Praktmarikåpe • Boersvineblom • Høstberberis • Mispelarter • Grav/sibirbergknapp • Alaskakornell • Blåleddved • Alpeasal • Rognspirea • Kjempe-/Mongol-springfrø • Filtarve • Russekål • Strandkarse • Kanadagullris • Vindelslirekne arter • Rynkerose • Gravmyrt • Lupin arter 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrifuru • Buskfuru • Sitkagran/Lutzgran • Vestamerikansk hemlokk • Hybridbarlind • Platanlønn • Storlind • Bøk (i spesifikke naturtyper) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pukkellaks • Karpe • Gjedde • Sørv • Regnbueørret • Suter • Mort • Ørekyt • Gyrodactylus salaris • Stillehav søsters • Vasspest 	<ul style="list-style-type: none"> • Askeskuddbeger • Almesykesopp • <i>Phytophthora</i> spp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mink
Prioriterte områder				
<ul style="list-style-type: none"> • 1. Verneområder • 2. Områder med arter av særlig stor forvaltningsinteresse • 3. Områder med utvalgte naturtyper • 4. Områder med viktige naturtyper • 5. Spredningskilder nær pkt. 1 - 4 • 6. Spredningsveier langs sjø og vassdrag • 7. Spredningskorridorer langs veier • 8. Spredningskilder i bymiljø og sterkt endret natur • 9. Friluftsområder med stor rekreasjonsverdi 				

Figur 17. Prioritering av fremmedarter. Utheving betyr arter som skal prioriteres bare der de truer verdifull natur. Fra «handlingsplan mot skadelige fremmede arter i Vestfold og Telemark».

Bedre lokalitetskvalitet på naturtyper

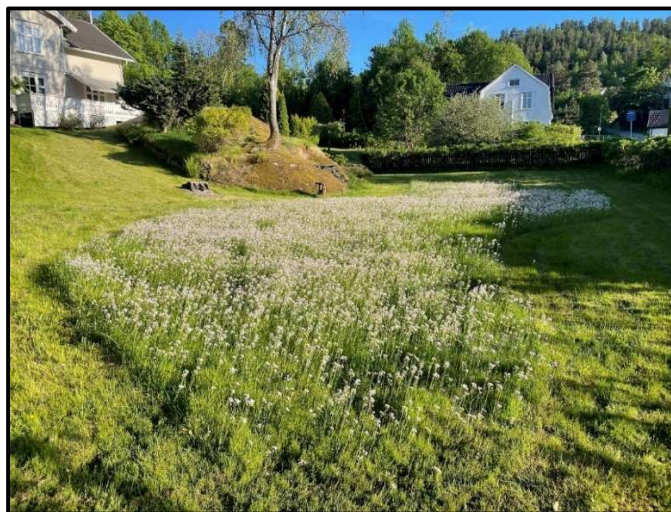
Naturtypekartlegging etter NIN-systematikken har gitt en god oversikt over hvor det er potensiale for å bedre tilstanden i verdifulle naturtyper. Kartet under viser lokaliteter innenfor naturtypene seminaturlig eng samt kalkområder, til dels også innenfor våtmark, som alle tre er viktige innsatsområder. Seminaturlig eng er en fellesbetegnelse på ekstensivt drevne jordbruksarealer. Naturtypen seminaturlig eng er sårbar på landsbasis siden totalarealet er bortimot halvert siste 50 år [RLN2018 - Semi-naturlig eng](#). Svært kalkrike områder på sin side har en begrenset utbredelse nasjonalt. Derfor har disse lokalitetene mye sjeldent mangfold. Som kartet under viser er det potensiale for å legge forholdene bedre til rette for dette mangfoldet. Derfor er det viktig at kommunen aktivt legger til rette for at landbruks- og miljømyndighetenes virkemidler benyttes slik at disse landbruksdriftsmessige «marginal-områdene» ikke rasjonaliseres bort. Enten det er åkerholmer, beiter i gjengroing eller annet.

Figur 18. Registrerte naturtyper med restaureringspotensiale (det vil si der lokalitetskvaliteten er registrert som moderat, lav og svært lav) i Skien nord.

Utsette slåtten på utvalgte kommunale parkareal

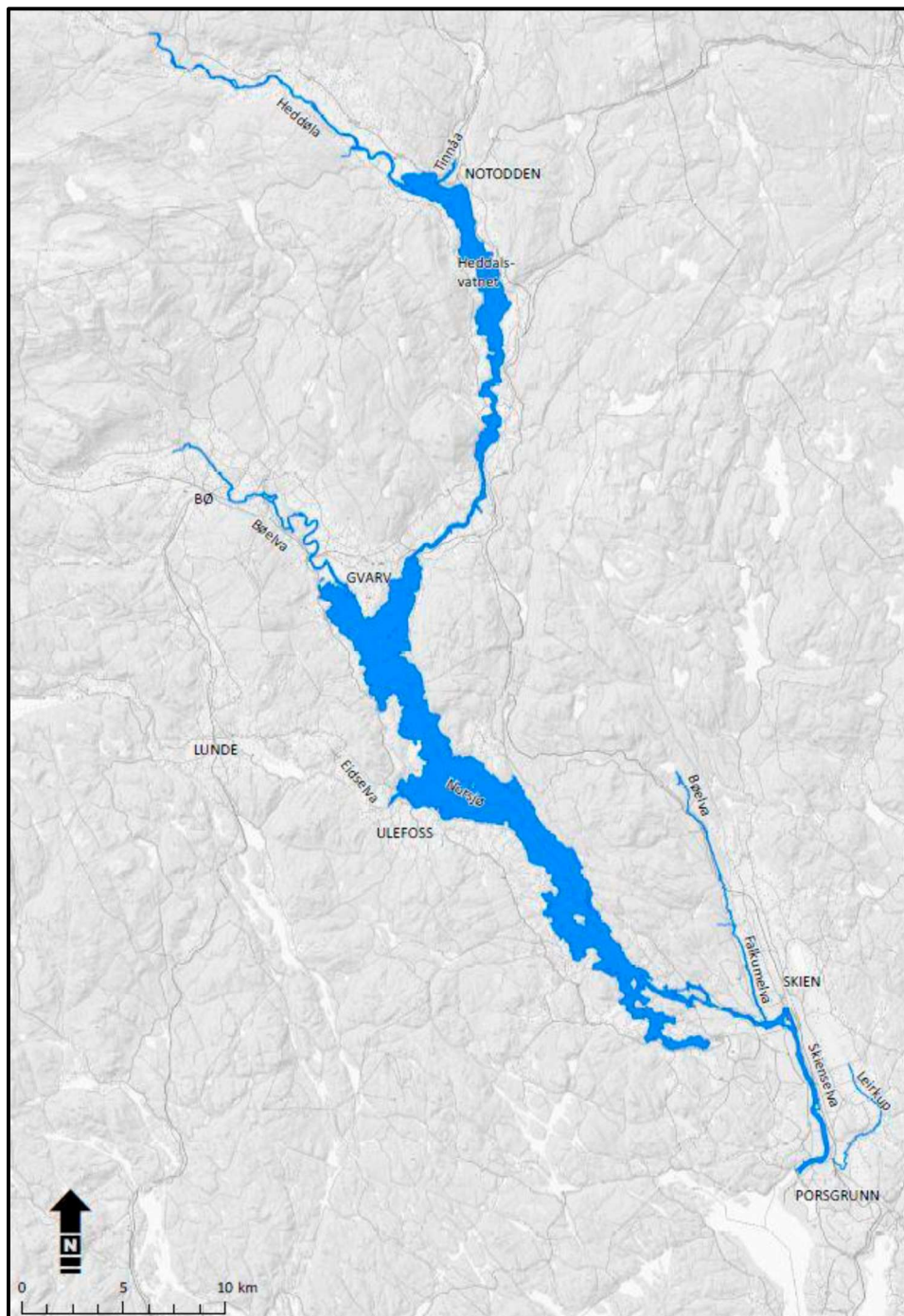
Bildet viser en privat hage, men det er et godt eksempel på hvordan man kan utsette slåtten på deler av et parkareal, slik at insekter får tilgang på næring.

Figur 19. Privat hage med gode forhold for pollinerende insekter.

Fjerne vandringshindere for anadrom og katadrom fisk

På nettsiden [riverwatcherdaily](https://www.riverwatcherdaily.no) kan man daglig følge vandringen av laks opp og ned, forbi tre av kraftstasjonene i Skiensvassdraget; Klosterfoss, Mølletrappa og Skotfoss. I 2025 har fisketellerne registrert 651 oppvandrende laks forbi Klosterfoss og 895 laks forbi Mølletrappa. Begge disse fisketrappene fører til Hjellevatnet. Videre oppover til Norsjø er det i 2025 registrert 356 i fisketrappa forbi Skotfoss. For ål har man ikke like god oversikt, men felles for begge, i tillegg til sjørret og havniøye, er behovet for å forbedre både opp- og nedvandring. Det ligger et stort forbedringspotensialet i å øke overlevelse forbi kraftstasjonene og derfor er dette et viktig tiltak.

Figur 20. Kart over anadrom strekning, kartet er utarbeidet av Multiconsult.

Tabell 6. Tabellarisk oversikt over alle tiltak foreslått innenfor innsatsområde 2, restaurering av natur. Tiltakene er beskrevet, har en ansvarlig utfører og en kostnad knyttet til seg.

Beskrivelse	Ansvarlig	Periode	Kostnad (mill.)	Prioritering	Kommentar
Lage en oversikt over myrer og våtmarksområder med restaureringspotensial (jf. Kunnskapsgrunnlaget kap. 3.9).	Planenheten og miljøvernådgiver	2025 - 2029	1,2	1	Prosjektet ble påbegynt i 2025, hvor det er brukt 600 000 (tilskudd gjennom ordningen Natursats) til å kartlegge potensial for restaurering.
Skaffe oversikt over hva som er gjort av tiltak, samt oversikt over forekomster av fremmedarter som er prioriterte for tiltak (jf. Kunnskapsgrunnlaget kap. 3.15).	Forvaltning, Bydrift og landbruk	2026-2029	2	1	Tiltaket omfatter å sette inn en større innsats enn det som idag blir gjort, basert på en prioritering av skadepotensialet, særlig i områder med høyt rødlista naturtyper. Statsforvalters retningslinjer vil være en rettesnor for arbeidet. Landbrukets rolle vil hovedsakelig være knyttet til landbruksrelaterte skadearter som floghavre og hønsehirse, samt kjempebjørnekjeks.
Forbedre lokaliteter med redusert økologisk tilstand (jf. Tabell 3-1 i kunnskapsgrunnlaget).	Miljøvernådgiver og landbruk	2026-2029	2	1	Lokalitetene er på privat grunn, så dette blir et samarbeid der kommunen er pådriver overfor grunneiere til å søke på landbruks- og miljøforvaltningens støtteordninger. Høyt rødlista naturtyper, seminaturlig eng, kalknatur og sumpskog gis høyest prioritet.
Utbedre vandringshindre for anadrom laksefisk og ål i Skienselva	Eiendom (grunneierrepresentant i Elveeierlaget)	Fortløpende	Kostnader bæres av konsesjonær	1	Være pådriver overfor regulant og vassdragsmyndigheter, slik at konsesjonsbestemmelser sikrer større overlevelse forbi kraftstasjonene.
Fjerning av vandringshindre og gyteforbedrende tiltak i Leirkup.	Landbruk og Miljøvernådgiver	Fortløpende	Egne budsjetter	1	Kommunen skal fortsette å ha en rolle i styringsgruppe og arbeidsgruppe. Prosjektet ledes ellers av frivilligheten.
Stimulere grunneiere til å sette av kantsoner i intensivt drevne landbruksarealer, ved hjelp av ordningen med regionale miljøprogram (RMP).	Landbruk	Fortløpende	Egne budsjetter	1	Kantsoner av ulikt slag, mellom teigene, er viktige oppholdssteder for pollinerende insekter, fugl med mer.
Bekjempe fremmedarten mink, som blant annet kan gjøre stor skade på fuglebestander.	Landbruk	Fortløpende	Egne budsjetter	1	Videreføre dagens arbeid
Lage en skjøtelsesplan for å sikre skråninger i Skyggestein grustak som insektbiotop etter at driften av masseuttaket er over.	Eiendom	2029	0,1	2	Biofokus-rapport 2022-117 beskriver en rekke høyt rødlista insektarter i sandtaket, arter som er avhengig av åpne sandområder, som aktive masseuttak har bidratt til å skape.

Utsette slåtten på større deler av parkområdene enn idag. Fjerne gress og planterester fra steder med særegen flora knyttet til kalkberg og sandgrunn.	Bydrift	2027	0,1	1	Fjerning av biomasse utgjør en tilleggsoppgave som ikke er dekt opp av dagens budsjetter, men man vil kunne spare på å begrense slåtten.
Uttak av gran for å bedre tilstanden i kalklindeskog og annen edellauvskog	Landbruk	2028	0,5	2	Sees i sammenheng med tiltak om vern av Jønnevaldskogen.
Ikke finansierte pri 1 - tiltak			5.3		

Innsatsområde 3 - Kunnskapsbasert forvaltning

Kunnskapsbasert forvaltning er en av planens hovedsatsningsområder fordi bedre kunnskap om naturmangfoldet gir bedre forutsetninger for å hensyn. Naturmangfoldlovens § 8 slår fast at *“offentlige beslutninger skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arter, naturtyper, og effekten av påvirkninger”*. I dette innsatsområdet ligger både å framskaffe mer kunnskap, samt rutiner i egen organisasjon for at beslutninger om arealbruk blir tuftet på god kunnskap om naturmangfoldet.

Her er forslagene til tiltak:

Kategori 1 - svært viktige tiltak

- Oppdatere kunnskapsgrunnlaget på skogs- og rovfugl
- Systematisere og gjøre tilgjengelig eksisterende rapporter om naturmangfold på kommunens nettsider
- Skaffe oversikt over artsrike veikanter på kommunal vei
- Bedre integrering av vannforvaltningsplan i arealforvaltningen
- Kartleggingsarbeid der kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt eller utdatert
- Skaffe bedre oversikt over tilstanden til kantsoner langs vassdrag
- Kalibrere minstearealet for hjort med nabokommunene
- Bedre rutiner for ulovlighetsoppfølging knyttet til naturverdier

Kategori 2 – viktige tiltak

- Vurdere oppheving av reguleringsplaner
- Lage gode bestemmelser ved neste revisjon av arealdelen
- Oppdatere temakartet om grøntkorridorer
- Utrede samlet belastning på lakseførende strekninger
- Bevisstgjøring på biotoper for ansvarsarten buktmessaginglav

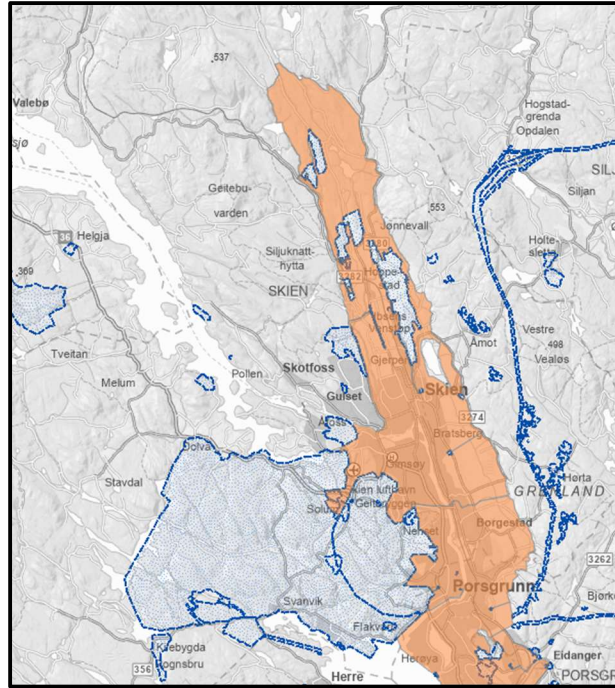
Kategori 3 – tiltak som kan vente

- Naturmangfold-retningslinjer for all kommunal eiendom

Nærmere om noen kategori 1 – tiltak:

Naturtypekartlegging:

Det pågår flere prosjekt for tiden som styrker kunnskapsgrunnlaget; både NIN-kartlegging i kalkområdene og kartlegging av myrer. Men fortsatt er majoriteten av kommunens arealer ikke kartlagt systematisk etter NIN-systematikk. Oppdatert kunnskap er grunnleggende for å kjenne til verdiene i forkant, før kommunen står overfor konkrete spørsmål om endret arealbruk. Kartet under viser områdene som har blitt NIN-kartlagt fram til nå.

Figur 21. Kartet viser områder som har blitt (blå skravur) eller er i ferd med å bli kartlagt (rød fyll). Kommunen for øvrig er ikke kartlagt etter gjeldende NIN-metodikk.

Kunnskapsmangel er en medvirkende årsak til at naturmangfold forsvinner, og det foreslås økt satsing på NIN-kartlegging der registreringene er mangelfulle. For eksempel innenfor basaltbeltet øst i kommunen samt i eldre skog nord i kommunen.

Skjøtsel av artsrike vegkanter

Eksemplet nedenfor viser fylkesveg Åshammeren som møter kommunal veg Stulenvegen. Røde punkter markerer rødlistede karplanter. Riks- og fylkesveg har «artsrike vegkanter» som eget tema. Temalag «artsrike vegkanter» foreslås utviklet for kommunale veger også. Sandjorda langs Flyplassvegen ved Geiteryggen utgjør en annen type økologisk nisje.

Figur 22. Venstre: artsrik vegkant ved Åshammeren. høyre: stjernetistel *Carlina vulgaris* ved Åshammeren (foto: M. Pirie)

Eksemplet viser fylkesveg Åshammeren som møter kommunal veg Stulenvegen. Røde punkter markerer rødlistede karplanter. Riks- og fylkesveg har «artsrike vegkanter» som eget tema. Temalag «artsrike vegkanter» foreslås utviklet for kommunale veger også. Sandjorda langs Flyplassvegen ved Geiteryggen utgjør en annen type økologisk nisje.

Figur 23. Ullurt (*Filago arvensis*)(NT) fra Geiteryggen (foto S. Hjelset)

Skaffe bedre oversikt over kantsoner langs vassdrag

Vassdragene utgjør naturens «pulsårer», og de rikeste biologiske områdene er overgangssonene mellom vann og land. Selv om det finnes en rekke lovverk som gir disse områdene beskyttelse så er de under press av ulike årsaker. Det kan spenne fra inngripende tiltak som massutskifting av elvebredder og utfylling i vannet til utsiktshogst som på bildet under. I denne type kantsoner bør man heller ev. ta ut enkelttrær, for å beholde en variert skogstruktur med flere sjikt.

Figur 24. eksempel fra Skienselva med brudd på naturlig vegetasjonsbelte (foto: Geo Norge)

Bildet under viser en intakt kantsone, med trær som gir skygge for fisk blant annet.

Figur 25. Intakt kantsone med stort biologisk mangfold. Foto: Helge B. Pedersen

Bildet under viser en kantsone som tilfredstiller minimumskravet (jf. Reglene for produksjonstilskudd) for å hindre avrenning av jord og næringsstoffer til vassdraget. Kantsonen byr allikevel på liten variasjon i biotoper eller skjulesteder for fisk.

Figur 26. Elvestrekning med en kantsone med lite biologisk mangfold. Foto: Eva Skarbøvik

For å definere avgrensning og funksjon av kantsonene langs vassdrag i framtidig kommuneplan er det viktig å få en bedre oversikt over hvor kantsonene er intakte og hvor de bør forbedres.

Tabell 7. Tabellarisk oversikt over alle tiltak foreslått innenfor innsatsområde 3, kunnskapsbasert forvaltning. Tiltakene er beskrevet, har en ansvarlig utfører og en kostnad knyttet til seg.

Beskrivelse	Ansvarlig	Periode	Kostnad (mill.)	Prioritering	Kommentar
Lage samlet oversikt over kjente hekkeplasser for tiur, orrfugl og rovfugl.	Landbruk	Løpende	0,5	1	Slike arealer skal i utgangspunktet være ivaretatt gjennom Norsk Skogstandard PEFC kravpunkt 24 og 25. Men ansvarlige i kommunen trenger en samlet oversikt over disse områdene, for å unngå skade på spill- / hekkeplasser samt dagområder.
Samle og systematisere rapportene som er laget; tematisk, geografisk og etter sakstype	Plan	2026	Egne budsjett	1	Det skal lages et lokalt register, tilknyttet kommunens nettsider, for å gjøre lokal dokumentasjon av naturmangfold, som ikke nødvendigvis omfattes av naturbase og artskart, mer tilgjengelig.
Skaffe oversikt over veikanter med spesielt rik flora, og legge dette inn i kommunens kart.	Bydrift og Forvaltning	2026	0,2	1	Noen veikanter kan inneha rik flora, for eksempel med typiske slåtteeeng-arter. Områder hvor det kreves spesielle hensyn, for eksempel på kalkfjell eller sandgrunn, kartfestes.
Integrere regional vannforvaltningsplan i arealforvaltningen	Planenheten sammen med vannområdekoordinator	2026	Egne budsjett	1	Regional vannforvaltningsplan har ambisiøse mål. Planen bør i større grad integreres i kommunens arbeid med areal- og plansaker. Vannområdekoordinator bør i større grad ha en veiledende rolle inn mot kommunens planavdeling
Styrke kunnskapen om lite undersøkte geografiske områder, naturtyper eller arter der Skien har spesielt forvaltningsansvar	Miljøvernråd giver	Løpende	4	1	Nødvendig dokumentasjon i forbindelse med aktuelle verneområder Jønnevaldskogen og Klyveskogen er eksempler på aktuelle tiltak. Andre eksempler er lite undersøkte naturtyper med potensielt stor naturverdi som basaltområder, nordre del av kommunen, kalksjøer, gruntvannsområder i vassdrag, raviner, sandfurskoger med flere. Tiltaket innbefatter å spille inn forslag til den årlige kartleggingen i regi av Miljødirektoratet. Bedre kunnskap om artsgrupper som sopp, moser, lav, amfibier blant annet. Listen er ikke uttømmende.

Følge opp NVEs veileder "Nr. 2/2019 Kantsoner til vassdrag". Gjennomgang av kantsonene ved revisjon av arealdelen, for å sikre funksjonelle kantsoner.	Plan i samarbeid med landbruk m.,fl.	Løpende	Egne budsjett	1	Kantsoner langs vassdrag er generelt svært artsrike områder, nøkkelhabitater for en rekke artsgrupper. Av den grunn er kantsonene beskyttet av en rekke lovverk. Vannressursloven med Statsforvalteren som myndighet er sentral vedr. hogst og tiltak mot vassdrag. Landbrukskontoret har en rolle i å følge opp nydyrkningsforskrift, jordlov med mer. Mens plan og byggesak har ansvar å følge opp plan-og bygningsloven.
Regulere minstearealet knyttet til hjort, slik at minstearealet i Skien samsvarer med nabokommunene.	Landbruk	Startet i 2025	Egne budsjett	1	
Gjennomgå eldre reguleringsplaner, og starte opphevingsprosess der hensyn til naturmangfold tilsier det.	Plan	Løpende	Egne budsjett	2	I pågående arbeid med Kommunedelplan for sentrum blir reguleringsplaner opphevet, for eksempel. Noen grunner til å oppheve reguleringsplaner er at de er tuftet på, etter dagens standard, mangelfull dokumentasjon. Eller de samsvarer ikke med gjeldende føringer for naturmangfold. Aktuelt i forbindelse med revidert kommuneplan.
Gjennomgå bestemmelser og retningslinjer ved revisjon av kommuneplanen.	Plan	2027	Egne budsjett	2	Som ledd i dette arbeidet bør det inngå en gjennomgang av hvordan naturmangfoldlovens §§8-12 har blitt svart ut i vedtatte reguleringsplaner 2010, da miljørettslige prinsipper ble innført.
Velge egnede vertstrær for buktmessinglav (se utfyllende beskrivelse i kunnskapsgrunnlaget kap. 3.15).	Bydrift	2026-2029	Egne budsjett	2	
Oppdatere grøntstrukturkartet, med oversikt over lokale naturverdier.	Plan	2028	Egne budsjett	2	Utgangspunktet for revisjonen er å kartfeste viktige økologiske funksjonsområder og korridorer som ikke ligger inne i naturbase. Gjeldene kart er fra 2002.
Synliggjøre ovenfor Statsforvalteren behovet for å beskrive samlet belastning på de lakseførende strekningene i kommunen. Bør sees i sammenheng med nabokommuner.	Miljøvernråd giver, viltforvalter og Statsforvalter	2027		2	

Overordna retningslinjer for hvordan kommunens eiendommer skal benyttes til å ta vare på naturmangfold.	Eiendom, Landsbrukskontoret, miljøvernråd giver, bydrift	2029	Egne budsjett	3	Med kommunens eiendommer menes både skog, parker, veier, bygg med mer.
Definere rutiner for å følge opp ulovligheter	Byggesak og Miljøvernråd giver	2026-2029	Egne budsjett	1	Tiltaket går ut på å fange opp ulovligheter som ikke blir fanget opp av byggesaksenhetens ulovlighetsoppfølging eller naturoppsynets rutiner
Sum ikke finansierte pri 1 - tiltak			4.7		

Innsatsområde 4, formidling av kunnskap

En viktig forutsetning for å ta vare på naturen, er å skape en forståelse av viktigheten av den blant befolkningen. Om man klarer å øke bevisstheten og engasjementet knyttet til naturmangfold, er sannsynligheten større for at flere vil gjøre tiltak for å ta vare på naturen rundt dem. Det meste av naturen i kommunen er også eid av privatpersoner, med rett til å skjøtte og drive egne eiendommer. Derfor spiller de en viktig rolle for at naturmangfoldet kan opprettholdes, og på sikt styrkes i kommunen. Formidling av kunnskap og naturkvaliteter og skjøtselsformer blir derfor viktig.

Når det gjelder formidling av kunnskap, er dette i stor grad tiltak som er enkle å gjennomføre, samtidig som de ofte har en lavere økonomisk kostnad, sammenliknet med naturrestaurering. Kommunen kan også i større grad få hjelp fra frivilligheten og privatpersoner til å gjennomføre tiltakene. Dette står i kontrast til tiltak i de andre innsatsområdene, og vi kan derfor si at disse tiltakene er et godt supplement til andre tiltak, som både er mer kostbare og arbeidsomme å gjennomføre.

Tiltakene er prioritert i tre kategorier, som kan oppsummeres slik:

Kategori 1 – Svært viktige tiltak

- Formidle resultater fra naturkartlegging til grunneiere.
- Bruke Naturlos-brosjyren aktivt til å belyse om sårbare områder.
- Formidling hvilke naturkvaliteter som kan knyttes til "uryddige" områder.
- Oppdatere og bruke treregisteret i sentrum.
- Dokumentere suksessjon i restaurerte myrer.

Kategori 2 – Viktige tiltak

- Naturbingo og snorkelløype for barn og unge.
- Gjennomgå rutiner for miljøinformasjon.
- Utvikle kommunens nettsider om naturmangfold.
- Årlige temakvelder om naturmangfold.

Kategori 3 – Tiltak som kan vente

- Infotavler om biologisk og geologisk mangfold
- Ukentlig formidling av rødlistearter og naturhensyn.

Komplett liste over tiltak knyttet til formidling av natur, kan sees i sin helhet nedenfor.

Tabell 8. Tabellarisk oversikt over alle tiltak foreslått innenfor innsatsområde 4, formidling av kunnskap. Tiltakene er beskrevet, har en ansvarlig utfører og en kostnad knyttet til seg.

Beskrivelse	Ansvarlig	Periode	Kostnad (mill.)	Prioritering	Kommentar
Resultatene av systemematisk naturkartlegging i offentlig regi skal alltid formidles til grunneier.	Den som "eier" prosjektet	Hele perioden	Egne budsjett	1	Rutinen tas inn i kommunens kvalitetssikringssystem.
Bruke Naturlos-brosyren til å formidle hensyn ved utøvelse av friluftsliv og arrangementer på sårbare lokaliteter. Hindre konflikter mellom friluftsliv og naturmangfold gjennom arbeidet med Ferdelsåreprosjektet og verdsetting av friluftsområder. F.eks revurdere stinett for å unngå sårbare arealer og redusere forstyrrelser.	Grenland friluftsråd	Hele perioden	0,5	1	Kostnader knyttet til distribisjon og trykking
Bevisstgjøring innenfor egen organisasjon om betydningen av å beholde «uryddige» områder der løv og greiner i parkområder får ligge.	Bydrift	Fortløpende	Egne budsjett	1	Stike "uryddige" områder har betydning for overvintring av insektlarver, dermed også for fugler.
Gjøre oversikten over registrerte trær i sentrum kjent i organisasjonen. Oppdatere og holde treregisteret ved hevd.	Byutvikling	Hele perioden	Egne budsjett	1	
Formidling av naturinformasjon. Aktuelle temaer kan være: "ukas rødlistearter" - sjeldne arter og ansvarsarter i Skien kommune, verneområder i kommunen og synliggjøre naturhensyn som er tatt i forbindelse med større reguleringsplaner.	Fagressurser på by- og stedsutvikling	Løpende	Ordninær drift	1	
Opplevelsesbasert naturformidling. Listen er ikke uttømmende, men kan bestå av; enkel snorkelløype med undervanns-naturinfo, lage naturbingo i turområdene tilknyttet barne- og ungdomsskoler. Videreføre dagens undervisningsopplegg til skolene om nær-naturen og læring i friluftsliv.	Grenland friluftsråd	Løpende	0,2	1	

Dokumentere suksesjonen på myr som har blitt restaurert	Miljøvernrådgi ver og plan	Fortløpende	Egne budsjett	2	Storemyr ble restaurert i 2024
Utvikle kommunens nettsider som handler om naturmangfold. For eksempel: Informasjon om spennende natur og opplevelsesmuligheter i kommunen. Motivere hageeiere til naturmangfold på egen eiendom.	Miljøvernrådgi ver	Løpende	Ordinær drift	2	
Temakveld om naturmangfold. Aktuelle temaer kan være offentlige støtteordninger, frivillig vern av natur, oppdatert kunnskap om naturmangfoldet i kommunen.	Fagressurser på by- og stedsutvikling	Årlig	Ordinær drift	2	
Skape bevissthet rundt utsetting av innførte fiskearter, men også utsetting av fisk i naturlig fisketomme tjern.	Landbruk og Miljøvernrådgi ver	Fortløpende	Egne budsjett	3	Dette gjøres allerede i dag, men tiltaket bør sees i sammenheng med forsterket naturoppsyn og andre myndigheter som Statens naturoppsyn og Politiet.
Infotavler på utvalgte steder, knyttet til biologisk naturmangfold og geologiske naturmangfold	Samarbeid med Geoparken	Ikke aktuelt i planperioden		3	
Sum ikke finansierte pri 1 - tiltak			0,7		

Økonomiske og administrative konsekvenser

Estimerte kostnader for tiltakene i handlingsdelen går over de ressursene som i dag er avsatt innenfor kommunens budsjetter. For å få gjennomført tiltakene med framdriften som er beskrevet i handlingsplanen, forutsettes at det bevilges midler over kommunens budsjett og / eller at tiltak finansieres via eksterne støtteordninger.

Tiltak som er tenkt finansiert med egne budsjetter, er tiltak som allerede gjennomføres av enhetene i kommunen i dag. Det er satt opp i handlingsdelen for å få dem forankret i kommunens planverk. I de tilfelle hvor det er nye tiltak som ikke gjennomføres i dag, men allikevel er tenkt gjennomført over eksisterende budsjett, er dette avklart med leder for den ansvarlige enheten. Dette gjelder tiltak for samtlige innsatsområder.

Kildeliste

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). (n.d.). NVE Atlas [Interaktivt kart]. NVE.
<https://atlas.nve.no/Html5Viewer/index.html?viewer=nveatlas>

Miljødirektoratet. (2025, mai). Tilråding supplerende vern [Nettside]. Miljødirektoratet.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/verneomrader-tilradninger/tilrading-supplerende-vern-mai-2025/>

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). (2019). Skjøtselsråd for kantvegetasjon langs vassdrag [Veileder]. NVE. <https://veiledere.nve.no/skjotsel-av-kantvegetasjon-langs-vassdrag/skjotselsrad/>

Skien kommune. (2025, februar). Kunnskapsinnhenting: Ny energiproduksjon og ENØK i Grenland [Rapport]. Skien kommune.
<https://www.skien.kommune.no/media/glwj5ijl/kunnskapsinnhenting-ny-energiproduksjon-og-enoek-i-grenland-februar-2025.pdf>

Artsdatabanken. (2018). Slåttemark [Naturtypebeskrivelse]. Artsdatabanken.
<https://artsdatabanken.no/rln/2018/76/slaattemark?mode=headless>

Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven (2011). Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven (FOR-2011-05-13-512). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-05-13-512>